

Statsråd Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 DEP. 0030 OSLO

23.11.2018

Statsbudsjettet 2020 – krav fra Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene

Med hjemmel i avtalen om drøftinger mellom Regjeringen og pensjonistenes organisasjoner, fremmer Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene kravene til statsbudsjettet for 2020.

Departementet vil være kjent med at Pensjonistforbundet og landsomfattende pensjonistorganisasjoner i offentlig sektor samarbeider i det såkalte SAKO-utvalget. Pensjonistforbundet er tillagt sekretariatsfunksjonen for dette samarbeidet. Det er således enighet mellom våre organisasjoner om kravene.

I SAKO-samarbeidet deltar i tillegg til Pensjonistforbundet, Telepensjonistenes Landsforbund, Jernbanepensjonistenes Forbund, Politiets Pensjonistforbund, Statens Vegvesens Pensjonistforbund, Postens Pensjonistforbund, Fagforbundet og LO-Stats pensjonistutvalg.

Vi har i vår kravoppstilling ni krav. Vi forbeholder oss retten til å komme med tilleggskrav til budsjettet for 2020 om situasjonen skulle tilsi dette.

Vennlig hilsen

Pensjonistforbundet

Jan Davidsen
Forbundsleder

Harald Olimb Norman
Generalsekretær

Krav 1: Forhandlingsrett på løpende pensjoner utbetalt av folketrygden

Det er en demokratisk utfordring at om lag en tredjedel av den voksne befolkningen ikke kan forhandle om sin egen inntekt. Etter at pensjonsreformen ble innført har pensjoner i folketrygden blitt regulert med lønnsvekst minus en faktor på 0,75 prosent. Målet for reformen var at pensjonen skulle reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. De siste årene har likevel pensjonene blitt regulert lavere enn prisveksten, slik at pensjonistene har fått tapt kjøpekraft fire år på rad, f.o.m 2015 t.o.m. 2018. Det provoserer våre medlemmer kraftig at de flere år på rad får mindre å rutte med, og det undergraver tilliten til pensjonsreformen.

I 2017 foreslo Arbeiderpartiet å fjerne fratrekke på 0,75 prosent og endre reguleringen slik at pensjonene hvert år ble regulert med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Forslaget innebar fortsatt en underregulering av pensjonene, men ville gitt litt mindre oppgang i gode år og litt mindre nedgang i dårlige år. Vi mente derfor at forslaget var å foretrekke fremfor nåværende reguleringsbestemmelse. Men det er ikke er en god modell, fordi den utelukker reelle forhandlinger om fordeling og den opprettholder at folketrygdens ytelser skal reguleres lavere enn lønn.

Vår foretrukne modell er derfor en reell forhandlingsrett på løpende pensjoner i folketrygden. Vi er imot rigide reguleringsbestemmelser som fører til at alle pensjonister hvert år får dårligere oppgjør enn lønsmottakere, samt bidrar til å opprettholde og forsterke sosiale forskjeller. Prosentvise reguleringer fører uvilkarlig til at de med høyere ytelser får mer i oppgjørene enn dem med lave ytelser. Pensjonistforbundet og SAKO ønsker ansvarlige forhandlinger innenfor en ramme gitt av frontfagene, der resultatet av oppgjøret umiddelbart oversendes Stortinget for endelig behandling.

Krav 2: Krafttak for de som har minst

Alle skal være garantert en anstendig pensjon og økonomisk trygghet i alderdommen. Dette er ikke tilfelle for om lag 70 000 aleneboende minstepensjonister i Norge. De har en inntekt på kun 2G. Vårt mål er å løfte minste pensjonsnivå slik at det overstiger EUs fattigdomsgrense. Siste tilgjengelige tall fra SSB viser at fattigdomsgrensen for enslige var 215 300 kroner etter skatt i 2016. Oppjustert med lønnsveksten siden 2016 utgjør dette 233 800 kroner i 2019 (ca. 2,35 G). Med dagens skattesystem må minste pensjonsnivå for enslige øke til om lag 2,5 G for å komme over EUs fattigdomsgrense.

Stortingets vedtak om å øke pensjonen for enslige minstepensjonister med 4 000 kroner fra september 2019, er et viktig og nødvendig skritt på veien for å løfte denne gruppen ut av vedvarende lavinntekt. Det er i dag en lovfestet underregulering av minste pensjonsnivå som innebærer at satsene reduseres hvert år målt i antall G. Det er derfor helt nødvendig med ekstraordinære løft av minste pensjonsnivå for å hindre at minstepensjonistene sakker akterut.

Tidligere økninger i minstepensjonen i 2016 og 2017 har dessverre ikke kommet alle mottakere til gode. Som følge av samordningsregelverket mellom folketrygden og offentlig tjenestepensjon fikk om lag 15 000 enslige minstepensjonister redusert den offentlige tjenestepensjonen med inntil hele økningen i minste pensjonsnivå i folketrygden. Vi ber om at alle enslige minstepensjonister får hele økningen og ber om tiltak som sikrer at ikke samordningsregelverket hindrer et slikt økonomisk løft.

Det er nødvendig å se på helheten av stønader enkelte av de fattigste eldre mottar, slik at løft i minstepensjon ikke gir en tilsvarende reduksjon andre ytelser. Vi vil rose Regjeringen for at den i budsjettforliket har innrettet bostøtten for enslige alderspensjonister slik at den ikke bortfaller ved økningen i minstepensjon 1. september 2019.

Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene ber om at satsen for minste pensjonsnivå øker årlig med 0,125 G, som del av en fireårs opptrappingsplan mot 2,5 G. Målet er at satsen skal overstige fattigdomsgrensen etter EU-definisjonen. Samtidig må det utarbeides ordninger som muliggjør å heve minste pensjonsnivå slik at alle minstepensjonister får full nytte av økningen.

Krav 3: Styrket kommuneøkonomi

Stadig flere oppgaver overføres til kommunene. Samtidig blir mange oppgaver mer krevende enn før. I regjeringens opprinnelige forslag til statsbudsjett for 2019 (før budsjettforliket med Krf) ble det lagt opp til en vekst i frie inntekter på 2,6 milliarder kroner. Imidlertid var 2,3 milliarder allerede bundet opp i økte kostnader knyttet til demografi, pensjon og «satsinger innenfor veksten i frie inntekter». Videre hevder KS at bemanningsnormene i barnehagene er underfinansiert med i underkant av én milliard kroner, samt at rentekostnadene i kommunesektoren forventes å øke med i underkant av 700 millioner kroner i 2019.

Heldigvis fikk Krf i budsjettforliket reversert regjeringens forslag om å endre innslagspunktet i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester, slik at kommunene fikk tilbake 325 millioner kroner regjeringen foreslo å ta fra dem. Det forhindrer imidlertid ikke at summen totalt sett blir negativ. Kommunesektoren blir derfor svekket i 2019.

For å få regnestykket til å gå pluss, påstår regjeringen at kommunene selv kan effektivisere sin drift tilsvarende 1,2 milliarder kroner. I likhet med KS er vi skeptiske til at en effektivisering i denne størrelsesorden kan realiseres uten at det vil gå utover brukerne av kommunenes tjenester. Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene mener derfor det er behov for en vesentlig styrking av kommuneøkonomien. Tjenestetilbudet skal ikke være avhengig av hvor man bor. De frie inntektene må økes og kommunenes adgang til å kreve inn skatt må ikke begrenses.

Krav 4: Redusere vold og overgrep mot eldre

Fra 2018 er norske kommuner lovpålagt å ha særlig oppmerksomhet mot at pasienter og brukere kan være utsatt for, eller står i fare for, å bli utsatt for vold eller seksuelle overgrep:

«Kommunen skal ha særlig oppmerksomhet rettet mot at pasienter og brukere kan være utsatt for, eller kan stå i fare for å bli utsatt for, vold eller seksuelle overgrep. Kommunen skal legge til rette for at helse- og omsorgstjenesten blir i stand til å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep». (Helse- og omsorgstjenesteloven § 3-3 a)

Bestemmelsen omfatter også risikoutsatte eldre. Forebyggingen vil omfatte tiltak på mange ulike områder under kommunens ansvar. Det betyr at dette må systematiseres i planer for hvordan det skal gjennomføres i praksis i hver kommune, for både hjemmeboende eldre og beboere på sykehjem.

Pensjonistforbundet og SAKO krever derfor at Norge får på plass et system med meldeplikt for vold og overgrep mot eldre, samt at kommunene/regionene må pålegges å ha *Vern for Eldre* eller tilsvarende tiltak og at det i statsbudsjettet settes av øremerkede midler til dette.

Krav 5: Bedre og billigere munn- og tannhelse

Sykdom i munnhulen kan ha konsekvenser for resten av kroppen. Mange eldre har store behov for behandling av munn- og tannhelseproblemer, men for mange er dette så kostbart at de ikke kan prioritere det. Universelle ordninger som egenandelstak gir lite byråkrati og oppleves som lite stigmatiserende.

Det er viktig at de som har rett til gratis tannbehandling etter dagens regelverk faktisk får det. Det er også viktig at den daglige munn- og tannpleien til eldre som er på sykehjem eller pasienter i hjemmesykepleien blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte. Dette er ikke tilfellet i dag.

Derfor ønsker Pensjonistforbundet og SAKO at munn- og tannbehandling blir del av en egenandelsordning, at det avsettes økte ressurser til den offentlige tannhelsetjenesten, at det øremerkes midler til flere kommunale tannpleiere, samt at eldre kan få beholde sine private tannleger når de kommer inn under rettighetene knyttet til C1 og C2- gruppene.

Krav 6: Rett til brukerstyrt personlig assistanse (BPA) etter fylte 67 år

I rundskriv nr. 1-9/2015 fra HOD står det at «Brukerstyrt personlig assistanse er et viktig bidrag til likeverd, likestilling og samfunnsdeltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne og stort behov for bistand.». BPA bidrar til å gi mennesker med assistansebehov mulighet til å leve et aktivt og mest mulig uavhengig liv. Med BPA skal man i størst mulig grad kunne ivareta plikter, interesser, behov og ønsker som alle andre samfunnsborgere. Til tross for at behovet vedvarer, opphører likevel retten til BPA når man fyller 67 år. Grensen på 67 år er diskriminerende og vi ber om at den blir fjernet.

Krav 7: Økt innsats for opplæring i digitale verktøy

Det er store gevinster ved å øke digitaliseringen av offentlig og privat sektor. Mange tjenester kan bli både lettere tilgjengelige, forenklet og forbedret. Men gevinstene uteblir om ikke brukerne kan ta i bruk digitale løsninger. De som ikke behersker den digitale verden blir fremmedgjort, ekskludert og avhengig av andre hjelp til å få utført nødvendige oppgaver. Det er både uverdigg og unødvendig.

Offentlig sektor har et etisk ansvar for at brukerne kan ta i bruk de digitale løsningene sektoren tilbyr, særlig der alternative tilbud opphører. Man kan ikke tvinge brukere og pasienter til å ta i bruk internett, nettbrett, sosiale medier eller velferdsteknologi, uten samtidig tilby relevant opplæring. Samtidig som regjeringen i budsjettet for 2019 foreslår å bruke 1,7 milliarder kroner på å digitalisere offentlig sektor, setter den kun av noen få millioner til digital opplæring. Det er uheldig for den enkelte og dårlig samfunnsøkonomi. Tiltakene for digital opplæring må styrkes.

Samtidig minner vi om at det alltid vil være noen som av ulike årsaker ikke har forutsetninger for å lære og ta i bruk digitale løsninger, eller som har behov for hjelp når de bruker slike. Regjeringen bør vurdere å opprette eller støtte en telefontjeneste der man kan få nødvendig hjelp til å bruke digitale verktøy.

Krav 8: Flere møteplasser for eldre

Aktiv aldring og forebyggende helse er begreper som gjentas i flere av regjeringens planer for den eldre befolkningen. For å unngå ensomhet, sosial ekskludering, fremmedgjøring og redusert fysisk og psykisk helse, er det viktig at det finnes gode lokale samlingssteder for eldre.

Pensjonistforbundet har gjennomført prosjektet *Morgendagens aktivitetssenter (MAS)*. Der samlet vi kunnskap om hvordan aktivitetssentre bør utformes for å være en forebyggende arena eldre selv ønsker å bruke. Prosjektet la særlig vekt på tiltak for å få med yngre eldre. Det er behov for flere møteplasser bygget på erfaringene fra MAS, med sentre som i tillegg til sosial kontakt tilbyr aktiviteter som er relevante for eldre og forebyggende for deres helse. Kurs i bruk av digitale verktøy er ett eksempel på en slik aktivitet.

Møteplassene kan være et sted der kommunen, frivillige organisasjoner, brukerorganisasjoner og private tilbydere kan møte og samhandle med eldre om helsefremmende aktiviteter. Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene ber regjeringen om finansiere og oppfordre kommunene til å opprette flere slike møteplasser for eldre.

Krav 9: Styrke tiltak som gjør at eldre kan bo lenger og trygt og godt i eget hjem

Det er et mål at flere eldre bor lenger i eget hjem. Det er en samfunnsøkonomisk nødvendighet og eldre ønsker det selv. Med økt alder kommer ulike fysiske funksjonsnedsettelse. Derfor må antallet tilgjengelige boliger økes. Det er både et individuelt og kollektivt ansvar, og en utfordring som ikke løses av markedet alene.

Pensjonistforbundet har sammen med Huseiernes Landsforbund gjennomført en omfattende boligundersøkelse. Den viser at vi trenger økte incentiver for å utbedre boligene våre, slik at de lettstelte, tilgjengelige og trygge når vi blir eldre. Vi savner derfor en helhetlig boligpolitikk som benytter og forsterker de boligpolitiske instrumentene vi har for å gjøre flere boliger tilgjengelige. Fysiske og tekniske tilpasninger av boligene (f.eks. velferdsteknologi tilpasset brukernes behov) gir økt trygghet i hverdagen og medfører at flere kan bo lenger i eget hjem. Det bør vurderes om slike ordninger også kan benyttes forebyggende, slik at de kan forsinke funksjonssvikt og bevegelseutfordringer som mange møter i alderdommen. Husbankens rådgivningstjenester og lån- og tilskuddsordninger bør tilføres mer ressurser. Samtidig må

informasjon om og markedsføring av ordningene styrkes, fordi vår undersøkelse viser at mange ikke kjenner til hvilke muligheter som foreligger.

Bostøtten har gått fra å være en ordning med fokus på gode boforhold til i dag å kun være et middel i bekjempelsen av fattigdom. Stadig færre eldre er mottakere av støtten, fra 2013 til 2017 gikk antallet mottakere over 67 år ned med 50 prosent. Om lag 12 000 husstander med personer over 67 år mottar i dag bostøtte. For disse er ordningen helt avgjørende for å få endene til å møtes. De fleste er leietakere prisgitt et leiemarked der også kommunale leiligheter leies for markedspris («gjengs leie»). Høye boutgifter medfører at særlig enslige bostøttemottakere ikke har råd til andre helt vanlige og nødvendige utgifter, slik SIFO definerer dem i sitt standardbudsjett for husholdninger. De to siste årene har boutgiftene til dem som mottar støtten økt med 8 prosent, uten at bostøtten har økt tilsvarende. Husbankens bostøtte må økes og deretter kontinuerlig tilpasses husstandenes inntektsnivå og boutgifter.